

FORSKELLIG FOLKEMUSIK OG –DANS

af Tage Aabech.

Man er ikke ordentlig gift før man har danset brudevals. Og det skal ske inden midnat. Det er én af de rituelle danse, som stadig findes. En anden rituel dans er ”dansen” omkring juletræet.

Nu om dage er ”Scene-dans” meget udbredt. Altså dans som er beregnet til at kigge på. Og som komercielle arrangementer kan bygges op over.

Den tredje type dans er sociale danse, og det er de danse med tilhørende musik, som denne artikel skal handle om.

I 1800-tallets aviser blev der averteret med danseundervisning. Danselærerne kunne for eksempel være balletdansere fra Det kongelige Teater, eller underofficerer, der tillige underviste i fægtning. Nogle danselærere var tilrejsende, lejede sig logi og lokale og underviste nogle hold før de fortsatte deres rejse. En sådan danselærer har Herman Bang skrevet om i sin novelle ”Irene Holm”. Andre danselærere var fastboende og underviste samme sted i årtier. Nogle danselærere udgav små tryk med dansebeskrivelser af tidens populære danse, som de underviste i. Der var hold for både børn og voksne, og det har været de lidt velhavende, som meldte sig. Du kan se eksempler på ”avertissementer” i gamle aviser på mit websted, tage01.dk.

Dansene blev brugt på baller. Det kunne være foreninger, som afholdt månedlige baller. Der kunne være bal i forbindelse med den enevældige konges fødselsdag eller der kunne være maskerade og om sommeren kunne der være udendørs "Skov-bal" som for eksempel i Fruens Bøge. Der kunne også være bal efter dilettant-forestilling i forsamlingshusene - musikerne kunne i den sammenhæng bruge noget af veau-deville-musikken til dansmusikken bagefter. Og der blev danset til familiefester og lignende. I en musikers regnskabsbog fra 1853-68 har Mads Jørgensen fra Refsvindinge

noteret at han blandt andet har spillet til barselsgilder, julelag, høstgilder, bryllupper, reisegilder, pigegilder og rapsgilder rundt omkring.

I de gamle håndskrevne nodebøger kan man se, at dansene i begyndelsen af 1800-tallet stadig var menuet, engelsk- og skotsdanske (rækkedanse) samt vals. I løbet af århundredet kommer pardanse som Hamborger, Polka, Mazurka og Hopsa til, og i danselærernes beskrivelser findes titler som for eksempel Bøhmerdans, Française og Pariser Polka. I 1920'erne blev det "moderne" danse som Fox-trot, Engelsk vals og Tango som der blev undervist i på danseskolerne.

T e r p s i c h o r e,

eller:

E n V e i l e d n i n g
f o r m i n e D a n s e l æ r l i n g e r

t i l

a t b e h o l d e d e T r i n o g T o u r e i S u f o m m e l s e n,
s o m d e u n d e r m i g h a b e g j e n n e m g a a e t.

A f

J ø r g e n G a d L u n d,
D a n s e l æ r e r.

M a r i b o e, 1823.

T r y k t h o s E. E. S c h u l t z, P a s t o r e m e r i t u s
o g K o n g e l. p r i v i l e g e r e t B o g t r y k k e r.

Evald Tang Kristensen optegner folkeminder

Fra midten af 1800-tallet indsamlede Svend Grundtvig dansk folkekultur og de samme gjorde Evald Tang Kristensen som vandrede om på den jyske hede og besøgte folk der. Han efterlod sig

utrolig mange hyldemeter af håndskrevne stilehæfter med æventyr, viser og meget andet, som han havde noteret derude. Foranlediget heraf oprettedes i 1904 "Dansk Folkemindesamling", hvor almindelige menneskers livsopfattelser, erindringer, traditioner, musik og historier bevares for eftertiden. I 1907 blev der optaget lyd med en fonograf af en spillemand, Tammes Johansen fra Kås i Vendsyssel. Nu kan man for første gang høre, hvordan spillemandsmusik har lydt dengang. På mit web-sted, tage01.dk kan du høre ham spille "Peter Mikkel".

FOLKEDANSER-FORENINGER.

Folkedanserforeninger optræder gerne i gamle egnsdragter ("folkedragter") som et festligt indslag ved forskellige arrangementer. Når vi er turister i et fremmed land, er det også oplevelse at se deres

De, der begyndte . 1900—1901

indbyggere danse i deres folkedragter til deres folkemusik.

Den første danske folkedanserforening blev stiftet i 1901, og sidenhen er der stiftet masser af foreninger rundt omkring i landet. Mange af foreningerne er medlem af "Landsforeningen Danske Folkedansere", som pt. tegner 8.600 medlemmer. Nogle foreninger er dog udsprunget af DGI, som de er medlem af i stedet. For foreningerne i DGI er bevægelse og socialt samvær vigtigt og man tager gerne udenlandske danse op. Danske folkedansere bruger deres egne beskrivelser og satser på korrekt udførte danse og lægger vægt på korrekte egnsdragter. Da de to organisationer er uenige

om hvad der er ”rigtigt”, har de ikke brugt hinandens danseinstruktører.

Flere af foreningernes medlemmer har indsamlet og beskrevet danse og tilhørende musik, efter sigende fra 1750-1850, men en del er dog senere. Det er en stor gevinst, at vi nu har alle disse dansebeskrivelser med tilhørende notemateriale!

Indsamlingen kunne foregå ved at man besøgte enkelte personer, som forklarede eller viste hvad de kunne huske mens måske en lokal musiker spillede til. Det kunne også være flere par, der dansede samtidig, men da folk danser forskelligt, måtte man i beskrivelsen vælge hvilken ”variant” man satsede på.

I foreningerne drejer det sig først og fremmest om dansen. Musikken kan under indøvelse af dansene erstattes af tælling, og nogle dansere lytter ikke nødvendigvis til musikken.

I 1943 blev ”Spillemandskredsen” stiftet, og den havde til formål, at dens medlemmer skulle spille melodierne, som danserne skulle danse efter. Foreningerne var landsdækkende, og man lagde vægt på, at man dansede ens og spillede ens over hele landet.

De forskellige varianter af en melodi fra forskellige nodebøger blev erstattet af én melodi, som blev udgivet, og den skulle spilles på en bestemt ”forenings-måde”. Der blev nykomponeret arrangementer til melodierne "som man mente at en organist i 1800-tallet ville have skrevet dem" for en ”ideal-kvartet” bestående af to violiner, klarinet og bas.

Dansebeskrivelserne blev også tolket på en bestemt måde, så folk fra hele landet kunne mødes og fungere sammen. Instruktørerne lærte, at nogle passager skulle danses ”som det står i beskrivelsen”, andre passager er blevet ændret ”fordi det er mere praktisk” og igen andre passager danses på en anden måde fordi ”det har man altid gjort” i foreningerne.

Det fortælles, at da en lærer flyttede til Læsø og havde folkedanserhæftet ”Gamle dans fra Læsø” med, kunne han fortælle læsøboerne, at den måde som de dansede deres danse på, var forkert.

GAMMELDANS-FORENINGER

For mange år siden var jeg til bal i Sennels forsamlingshus i Thy. I kaffepausen var der en ældre mand, der rejste sig og fortalte om at man skulle bevare de gamle danse.

Da ”gammeldaws dans” i første halvdel af 1900-tallet mødte konkurrence fra den amerikanske musik, dannedes der i mellemkrigstiden overalt i landet masser af ”gammeldans-foreninger”. Målet var, at den musik og dans, som man havde kendt og brugt fra barnsben af skulle leve videre.

Karneval i "Gamle Danses Værn",
Kolding, 1956.

I disse foreninger til "Gamle Danses Værn" foregik det anderledes end i folkedanserforeningerne. Når gammeldans-foreninger afholdt bal, var der ingen instruktion, som der er i folkedanserne "Legestuer". Det var musikerne, der bestemte, hvad der skulle spilles (og dermed danses) og "moderne" var forbudt. Altså ingen foxtrot, tango og lignende, men til gengæld blev der spillet rheinlænderpolka, vals og sekstur.

Næsten alle Gammeldansforeninger uddøde med "de gamle".

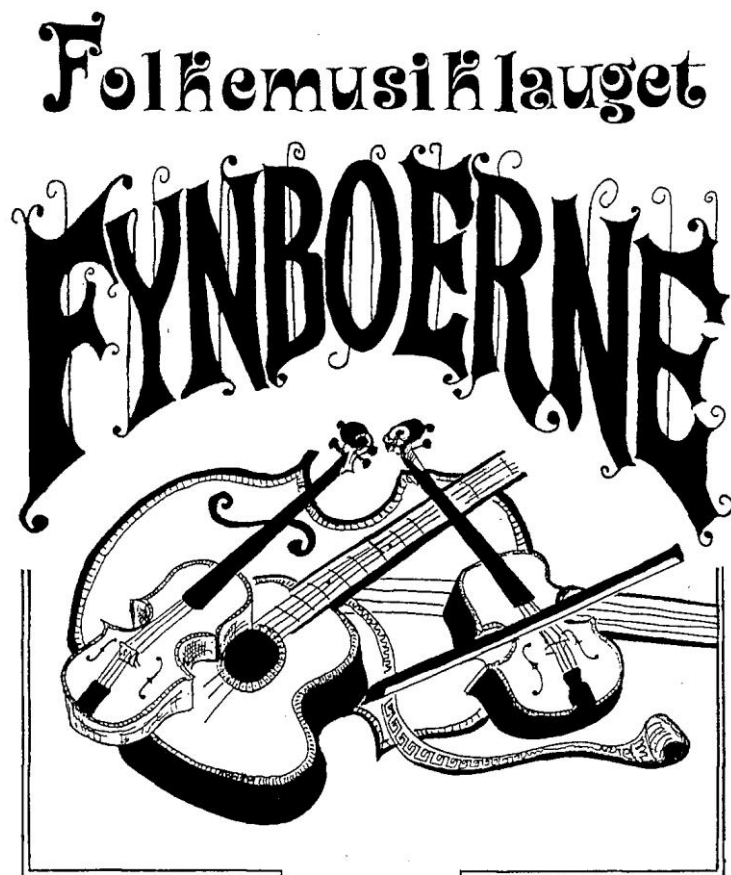
FOLKEMUSIKHUSE

I forlængelse af at Dansk Folkemindesamling i 1972 havde åbnet en afdeling i Hogager, opstod idéen med at spille de melodier og synge de sange, som bare lå som papirudgaver i Dansk folkemindesamlings arkiv. Vi skulle kende vores rødder og lære af de gamle og erfarne. Man havde blandt andre allieret sig med Evald Thomsen, som i 1930'erne i Himmerland havde spillet sammen med musikere, der havde deres musik i levende tradition fra 1800-tallet. Her er musikkens liv i hovedsædet. Senere arbejdede man sideløbende med den tilhørende dansetradition.

Postkort fra det gamle spillemandsmuseum. Fra venstre ses Evalds store inspirator Niels Jørgensen, Suldrup, så Chresten Søgaard, Støvring samt Evald selv på klarinet.

Det er inspireret af det arbejde, at der i 1970'erne blev stiftet mange "folkemusik-huse", heriblandt Spillemandslauget FYNBOERNE, som vores forening dengang hed.

Laugets logo er tegnet af Peter Chris i 1979

Det er derfor ikke mærkeligt, at der i vores vedtægter står at laugets formål er: "a) at viderebringe og dyrke samvær omkring musik, dans, sange, lege og fortællinger, der har rod i den danske folketradition" og "f) at indsamle musikalsk folkekultur, oprette bibliotek ...".

Da jeg i 1980'erne var medlem af Odense Musikråd, var det en kamp at få tilskud til drift og afholdelse af baller med folkemusik. Rådets andre medlemmer tænkte, at lauget bare var en social for-

ening, hvor man dansede og hyggede sig, og det ville man ikke støtte. Det var heller ikke nemt for de andre "musik-rødder" at forstå dansens betydning for musikken. Men det var netop argumenterne med indsamling af musikalsk folkekultur og viderebringe den danske folketradition der gjorde forskellen. Derved adskilte vi os fra for eksempel line-dance- og "dans dig glad"-foreninger, som ikke opnåede kommunal støtte til deres aktiviteter.

Med "tradition" menes altså ikke traditionen blot at mødes og spille og danse, som, som nogle af vores bestyrelsesmedlemmer har givet udtryk for.

Når man arbejder med traditionen, er historien vigtig. Man har fokuseret på egne i Danmark, hvor der stadig dansedes i levende tradition: Vestjylland, Thy, Fanø og Læsø, og i Oxbøl var det et orkester, "Æ Tinusser", der bestod af tre brødre, som havde spillet sammen til dans i en menneskealder.

Som kuriosum kan jeg nævne, at der i 1980'erne var et kursus, hvor en danser og en musiker fra Læsø viste "Sekstur fra Læsø". Nu voldte især andetstykket lidt problemer for deltagerne. Anna tog fat i danserens albue for at hjælpe ham rigtig rundt. Samtidig spillede musikeren langsommere (hvilket er typisk for Læsø-musikerne, at de "venter på danserne" i deres spillemåde). Det er blevet til, at denne "kursus-måde" nu er den rigtige måde at danse "Sekstur fra Læsø" på.

Lauget har i henhold til vedtægterne skullet være medlem af "Folkemusikringen", som nu netop er nedlagt. "Ringene" var en paraplyorganisation, som støttede de "huse" eller foreninger, som ar-

bejdede efter de idéer, som Folkemusikhuset i Hogager havde inspireret til.

FO^UK

Omkring 1980 stiftedes Folkemusiksammenslutningen. Dens medlemmer optrådte på scener og spillede folkemusik uden hensyn til dans. Publikum skulle bare lytte til den musikalske udfoldelse.

En del af de konservatorieuddannede folkemusikere er fortsat ad denne vej og udgiver CD'er med deres musik.

FREMTIDEN ?

I en årrække har unge mennesker kunne tage til velbesøgte årlige stævner i ROD og FOD. Man kan ikke deltage når man er over 30 år, og vi ser dem ikke i vores laug.

Jeg vil slutte med at citere et uddrag fra en artikel skrevet af Vill Plesner-Petersen i "Trin & toner nr. 8, 2019:

"For et par år siden startede der et begreb der kalder sig "Nordic dance". Det startede i KBH. men har efterhånden også bredt sig til Odense og Århus mm. Det er unge mennesker i alderen ca. 17 - 30 år der mødes ca. 1 gang om måneden og danser folkedans. Igen - nogen kan noget, og andre kan noget andet. Man lærer af hinanden. Vi har været der et par gange for at se hvad det er, blander os ikke i dansen, men danser bare med. Nogle gange er koreografien lidt "kreativ" men der bliver danset og de morer sig. De finder hurtigt ud af at "de to ældre tosser" de kan faktisk danse og det ser i deres øjne let og ubesværet ud. Så kommer de og spørger os hvad det er vi gør, og om vi måske kan lære dem det. Det er kun når de direkte spørger os, vi blander os i dansen - for det er meget vigtigt vi IKKE kommer for at fortælle dem hvordan "de skal gøre det rigtigt" - De skal selv komme til os. Det er de også begyndt på så småt nu, der er nogen der gerne vil lære "noget mere – rigtigt".

Hvad gør vi så for at få dem ind i vores foreninger? - DET FÅR VI IKKE. For hvad kan vi reelt tilbyde dem? Et sted at mødes - det klarer de selv. God musik - det klarer de selv. Gode instruktører - det klarer de selv. Div. arrangementer - det klarer de selv. Dans en gang om ugen - det er de ikke interesserede i. Så hvad skal de bruge foreningerne til? - INGENTING!!"

